

“Ер тузишни лойиҳалаш” фанидан «Ер тузишни лойиҳалашнинг услубий масалалари» мавзусидаги кўргазмали маъруза таълим технологияси модели

Вақт 2 соат	Талабалар сони 25
<i>Ўқув машғулоти шакли</i>	Кўргазмали маъруза
<i>Маъруза режаси</i>	Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари (принциплари)
<i>Ўқув машғулот мақсади</i>	“Ер тузишни лойиҳалашнинг услубий масалалари” Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари тўғрисида умумий тасаввурни шакллантириш
<i>Педагогик вазиятлар</i> 1. Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари (принциплари) ни тушунтириб беради	<i>Ўқув фаолияти натижалари</i> 1. Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари (принциплари) ни тушунтириб тавсифлаб берадилар
<i>Таълим усуллари</i>	маъруза, ақлий хужум, мунозара
<i>Таълимни шакллантириш шакли</i>	Оммавий, жамоавий
<i>Таълим воситалари</i>	маъруза матни, компьютер (проектор) слайдлар
<i>Таълим бериш шароити</i>	Техник воситалар билан жиҳозланган хона
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки сўров: тезкор сўров

“Ер тузишни лойиҳалаш” фанидан «Ер тузишни лойиҳалашнинг услубий масалалари» мавзусидаги кўргазмали маъруза технологик харитаси

Иш босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Таълим берувчи	Таълим олувчилар
1 босқич Ўқув машғулотига кириш 20 дақиқа	<p>Мавзу номи, мақсади, кутилаётган натижаларни, фойдаланиш мажбуриятлари етказилади. Машғулот маъруза шаклида олиб борилиши маълум қилинади. Мавзу бўйича асосий тушунчаларни, мустақил ишлаш учун адабиётлар рўйхатини айтади.</p> <p>Ақлий ҳужум усули бўйича ушбу мавзу бўйича маълум бўлган тушунчаларни айтишни таклиф этади (1 илова)</p>	Тинглайдилар ва ёзиб оладилар
2 босқич Асосий қисм 50 дақиқа	<p>2.1. Маъруза слайдлар Power Point тартибида намоиш этилади, ҳар бир слайд шарҳланади (2 илова). Жалб қилувчи саволлар берилади.</p> <p>2.2. Мавзу режаларига хулосалар қилинади. Керакли маълумотларни дафтарда қайд этишлари эслатилади.</p> <p>2.3. Тезкор сўров ўтказилади. (3 илова)</p>	<p>Тинглайдилар, дафтарга ёзиб оладилар, саволлар берадилар</p> <p>Асосий тушунчаларни муҳокама қиладилар</p> <p>Талабалар жавоб берадилар</p>
3 босқич Якуний босқич 10 дақиқа	<p>3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса қилади. Мавзунинг касбий фаолиятидаги аҳамияти ва ўрнига талабалар эътиборини қаратади.</p> <p>3.2. Мустақил иш учун топшириқ берилади.</p>	<p>Тинглайдилар</p> <p>Топшириқни ёзиб оладилар</p>

1 илова

1. Ер тузишда қўлланиладиган қандай усулларни биласизлар?
2. Ер тузиш тамойиллари нечта?

Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари (принциплари)

Ер тузишнинг асосий вазифалари Ўзбекистон Республикасининг "Ер кодексида" кўрсатилган бўлиб, улар ердан илмий асосланган ҳолда тўла, оқилона ва самарали фойдаланишни ташкил қилишдир. Ер тузиш ишлари юқорида келтирилган вазифалардан келиб чиқадиган умумий тамойиллар (принциплар) асосида олиб борилади. Уларни қисқача қуйидагича таърифлаш мумкин:

Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари

1. Лойиҳалашни ташкил этиш, техника ва технологиялар соҳасидаги илмий-техник тараққиёт ютуқларидан илжми борича максимал фойдаланиш

2. Биринчи навбатда табиатни муҳофаза қилишга қаратилган масалаларни ечиш

3. Худуднинг табиий ва экологик шароитини тўла ҳисобга олиш

4. Ердан фойдаланишда қишлоқ хўжалигининг устиворлигини таъминлаш

5. Лойиҳанинг юқори иқтисодий ва ижтимоий самарадорлигини таъминлаш

6. Ердан фойдаланиш жараёнида уни ноўрин исрофгарчиликдан, ноқиллона хўжалик юритишдан, табиатнинг ва ишлаб чиқаришнинг салбий таъсиридан муҳофаза қилиш

7. Лойиҳада қўйилган масалаларнинг бир-бири билан боғлиқ ҳолда тўла ечилишини таъминлаш

8. Ер тузишда ер тўғрисидаги қонунларга тўла риоя қилиш

1. Лойиҳалашни ташкил этиш, техника ва технологиялар соҳасидаги илмий-техник тараққиёт ютуқларидан иложи борича максимал фойдаланиш тамойили. Бу тамойил лойиҳалаш жараёнида энг замонавий техник воситалар ва усуллардан фойдаланган ҳолда лойиҳавий ечимларнинг самарадорлигини оширишни талаб этади. Қишлоқ хўжалик корхоналари ҳудудларини замонавий техникадан фойдаланишга ва ишлаб чиқаришнинг илғор технологияларини жорий этишга мослаш натижасидагина биз ердан ва бошқа ишлаб чиқариш воситаларидан самарали фойдаланишга эришишимиз мумкин. Демак, биз ер тузиш лойиҳаларини ишлашда энг замонавий техникадан фойдаланишни ва илғор технологияларни жорий этишни кўзда тутишимиз керак.

2. Биринчи навбатда табиатни муҳофаза қилишга қаратилган масалаларни ечиш тамойили.

Ер тузиш лойиҳалари табиатнинг ажралмас бўлаги бўлган ернинг ландшафтига ўзгартириш киритиши сабабли, уларнинг табиатга таъсири сезиларли бўлади. Бу таъсир ижобий ёки салбий бўлиши мумкин. Бу тамойил ер тузиш лойиҳалари ечимларини экологик жиҳатдан баҳолаб, уларнинг ичидан фақат атроф муҳитга салбий таъсир қилмайдиганларини танлаб олишни тақозо этади.

3. Худуднинг табиий ва экологик шароитини тўла ҳисобга олиш тамойили.

Ер тузиш лойиҳаларини ишлаётганда Республика ер фондини табиий қишлоқ хўжалик районларига бўлиш натижалари, ер тузиш ўтказилаётган ҳудуд табиий шароити ва ерларининг жойлашуви, рельефи ҳисобга олинади. Шу билан бир қаторда, ер кадастри маълумотларидан, экологик ва бошқа мақсадларда ўтказилган инженерлик ва дала қидирув ишлари натижаларидан кенг фойдаланилади.

4. Ердан фойдаланишда қишлоқ хўжалигининг устиворлигини таъминлаш тамойили.

Қишлоқ хўжалигида тупроқ унумдорлиги катта аҳамиятга эга. Республикамизда унумдор тупроқли суғориладиган ерлар кам бўлганлиги сабабли, ер тузиш лойиҳаларида улардан фақат қишлоқ хўжалиги мақсадлари учун фойдаланишни таъминлаш керак. Қишлоқ хўжалик ерларининг ноқишлоқ хўжалик мақсадлари учун ажратилишига йўл қўймаслик керак.

5. Лойиҳанинг юқори иқтисодий ва ижтимоий самарадорлигини таъминлаш таъмоили.

Лойиҳанинг ҳар бир ечими иқтисодий асосланиши керак. Иқтисодий асослаш лойиҳада кўрсатилган тадбирларни амалга ошириш натижасида олинадиган қўшимча маҳсулотни ҳисоблаб топиш йўли билан бажарилади. Иқтисодий самара ижтимоий самара билан чамбарчас боғлиқдир. Сабаби, одамларнинг яшаш, меҳнат қилиш, дам олиш шароитларини ва уларга маиший хизмат кўрсатишни яхшилаш хўжалик оладиган иқтисодий самарага тўғридан-тўғри боғлиқдир. Меҳнаткашларнинг турмуш ва меҳнат шароитларининг яхшиланиши эса меҳнат унумдорлигининг кўтарилишига ва натижада иқтисодий самарадорликнинг ошишига олиб келади.

6. Ердан фойдаланиш жараёнида уни ноўрин исрофгарчиликдан, нооқилона хўжалик юритишдан, табиатнинг ва ишлаб чиқаришнинг салбий таъсиридан муҳофаза қилиш тамойили.

Лойиҳанинг ҳар бир ечими ҳуқуқий ва экологик асосланиши керак. Ердан келажакда фойдаланиш бўйича қилинадиган таклифлар маданий аграр ландшафтларни ривожлантиришга, тупроқ унумдорлигини сақлаш ва доимий оширишга қаратилган ва ердан фойдаланишда ноўрин исрофгарчиликларга йўл қўймайдиган меъёрий ҳужжатларга асосланган бўлиши керак.

7. Лойиҳада кўйилган масалаларнинг бир-бири билан боғлиқ ҳолда тўла ечилишини таъминлаш таъминлаш.

Лойиҳанинг асосий қисмлари ва элементлари бир-бирлари билан, ердан фойдаланишни ва у билан боғлиқ ишлаб чиқариш воситаларини ташкил қилишга қаратилган бошқа башоратлаш, режалаш ва лойиҳалаш ишлари билан ҳаммаси ҳам боғлиқлигини таъминлаш керак. Буларга биринчи навбатда туман ер тузиш чизмалари, мелиорация лойиҳалари, йўл қурилиши чизмалари ва лойиҳалари, аҳоли яшаш жойлари бош лойиҳалари ва бошқалар кирди. Агар юқорида келтирилган боғлиқлик бўлмаса лойиҳада албатта хатоликлар келиб чиқади.

8. Ер тузишда ер тўғрисидаги қонунларга тўла риоя қилиш тамойили.

Ер тузиш натижасида ердан фойдаланиш ва ерга эгалик қилиш билан боғлиқ ҳуқуқий масалалар ҳам ечилади. Бу эса ўз навбатида ҳудудни белгиланган ер муносабатларига мослаб ташкил этишни талаб этади.

Юқорида келтирилган асосий талаблар ва умумлаштирилган тамойиллар ҳар хил ер тузиш ишларини бажариш услубиятларини яратишда ва лойиҳалашда катта аҳамиятга эга.

№	Ер тузиш тамойиллари	ЕТЛ тамойиллари
1	ер қонунчилиги талабларига риоя қилиш, ер эгаликлари ва ердан фойдаланишлар доимийлигини ва турғунлигини мустаҳкамлаш;	Лойиҳалашни ташкил этиш, техника ва технологиялар соҳасидаги илмий-техник тараққиёт ютуқларидан иложи борича максимал фойдаланиш
2	ишлаб чиқариш ва ижтимоий мақсадлар учун, экологик талаблар устиворлигини сақлаган ҳолда, ердан оқилона фойдаланиш;	Биринчи навбатда табиатни муҳофаза қилишга қаратилган масалаларни ечиш
3	бутун жамиятнинг, айрим тармоқларнинг, ер эгалари ва ердан фойдаланувчиларнинг манфаатларини қишлоқ хўжалиги устиворлигини сақлаган ҳолда уйғунлаштириш;	Худуднинг табиий ва экологик шароитини тўла ҳисобга олиш
4	барча ташкилий - ҳудудий ечимларни хўжаликнинг келажакдаги ривожланиши, ердан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлаш	Ердан фойдаланишда қишлоқ хўжалигининг устиворлигини таъминлаш
5	ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш учун ташкилий-ҳудудий шароит яратиш	Лойиҳанинг юқори иқтисодий ва ижтимоий самарадорлигини таъминлаш
6	табиий ва иқтисодий шароитларни ҳисобга олиш	Ердан фойдаланиш жараёнида уни ноўрин исрофгарчиликдан, нооқилона хўжалик юритишдан, табиатнинг ва ишлаб чиқаришнинг салбий таъсиридан муҳофаза қилиш
7	-	Лойиҳада қўйилган масалаларнинг бир-бири билан боғлиқ ҳолда тўла ечилишини таъминлаш
8	-	Ер тузишда ер тўғрисидаги қонунларга тўла риоя қилиш

3 илова

1. Ер тузишни лойиҳалаш тамойиллари нечта?
2. Ер тузишни лойиҳалашнинг 1- тамойилини айтинг?
3. Ер тузишни лойиҳалашнинг 2- тамойилини айтинг?
4. Ер тузишни лойиҳалашнинг 3- тамойилини айтинг?
5. Ер тузишни лойиҳалашнинг 4- тамойилини айтинг?
6. Ер тузишни лойиҳалашнинг 5- тамойилини айтинг?
7. Ер тузишни лойиҳалашнинг 3- тамойилини айтинг?
8. Ер тузишни лойиҳалашнинг 7- тамойилини айтинг?
9. Ер тузишни лойиҳалашнинг 8- тамойилини айтинг?

Адабиётлар

- 1. Аvezбаев С , Волков С.Н. Ер тузишни лойиҳалаш. - Т.: «Янги аср авлоди», 2004. – 786 б.
- 2. Avezbaev S., Volkov S.N. Yer tuzishni loyihalash. - Т.: “Faylasuflar milliy jamiyati”, 2007. – 470 b.
- 3. S.Avezbaev, T.Karabayeva. Yer tuzish. - Т.:TDAU, 2005. – 305 b.
- 4. Землеустроительное проектирование. Под.ред. проф. С.Н.Волкова. - М.: «Колос», 1997. – 608 б.

• Қўшимча

- 1. Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси ва қишлоқ хўжалигига оид қонун ҳужжатлари. Т.: Адолат, 1999.
- 2. [www. Ziyo. net](http://www.Ziyo.net)
- 2. [http:www. guz. Ru](http://www.guz.Ru)